אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת: [א][שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה: [ב]מה שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה אילימא שתי עיניו למעלה דחזי למעלה שתי עיניו למטה דחזי למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה [א] דחזאי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה היינו רואה את החדר ואת העלייה כאחת אלא שתי עיניו למעלה דקיימן למעלה שתי עיניו למטה דקיימן למטה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה וקיימי כסדרן נמי ורואה את החדר ואת העלייה כאחת מנא הני מילי דת"ר [ו]בעינו כל מה שבעינו מכאן אמרו שתי עיניו למטה שתי עיניו למעלה עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה ורואה את החדר ואת העלייה כאחת או שמדבר עם חבירו ואחר אומר [ב] לי רואה תנו רבנן [2]עור בין סומא בשתי עיניו בין סומא באחת מעיניו חורוור והמים הקבועין מנין ת"ל איש עור אמר רבא למה לי דכתב רחמנא איש עור דק תבלול בעינו צריכי דאי כתב רחמנא עור משום דליתנהו כלל אבל חורוור והמים הקבועין דאיתנהו ביה לא כתב רחמנא איש ואי כתב רחמנא איש משום דלא קא חזי כלל אבל מחסורייתא לא כתב רחמנא דק ואי כתב רחמנא דק משום דמחסרן אבל מבלבליתא לא כתב רחמנא תבלול ואי כתב רחמנא תבלול משום דמבלבלן אבל משום משניותא לא כתב רחמנא בעינו אמר רבא הלכך כל מחמת כהיותא אתיא מאיש מחסורייתא מדק מבלבליתא מתבלול משניותא מבעינו: סכי שמש: תני רב יוסף סני שמש זגדיין מחוי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ואיקפד רב יהודה מיתיבי שכבנא [א]שגביניו שוכבים זגדום [ג] אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי להדדי זגדום קרי ליה הצירן [ד] [ב]עיניו תרוטות וצירניות דומעות דולפות [ג]טורדות תנא [ד]הזדיר והלופין [ה] והתמיר זויר דמזור עיניה לופין דנפישין זיפיה [ו] תמיר שתמו זיפין והני גבי מומין תנו להו והתנן שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאשתיור גרדומי הא דלא אישתיור גרדומי: **מתני'** [ו]עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל אווז [ז]גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [ח]חוטמו גדול מאבריו או קטן מאיבריו (א) [ז] הצומם והצומע איזהו צומע כל [י]שאזניו קטנות והצומם כל שאזניו דומות לספוג [י]שפתו [כ]העליונה עודפת על התחתונה (ב) התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום [ח] [ל]ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין: **גמ'** אמר רב [מ]משה רבינו עשר אמות היה שנאמר [3]ויפרש את האהל על המשכן מי פרשו משה רבינו פרשו וכתיב [4]עשר אמות אורך הקרש אמר ליה רב שימי בר חייא לרב [נ]אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום דתנן גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו [ס]אמר ליה שימי [ט] באמה של קדש קאמר: חוטמו גדול כו': תנא כאצבע קטנה: הצימם [י] והצימע: תנא אף [ט]הצימח לא הוו ידעי רבנן מאי צימח שמעו לההוא טייעא דהוה קאמר מאן [יא] דבעי צימח ואישתכח גדיא חזיזא [יב] אמר רב חסדא עז שאין לה קרנים ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח תניא נמי הכי יש דברים שהן כמומין ואינן (ג) כמומין ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה ואלו הן עז שאין לו קרנים ורחל שיש לו קרנים והצימח והצימם [יג] והצומע אמר רב חסדא אמר [יד] [י]אמימר [כ]נטלו קרנותן וזכרותן עמהן פסולה ואין [טו] פודין עליהם נטלו טלפיים וזכרותם עמהן [טז] פסולין ונפדין עליהם מיתיבי [כ]נטלו קרניין וטלפיין וזכרותן עמהן [יז] פסולין ונפדין עליהן לא קשיא הא דאיתעקור [ל]הא דאיגום איגומי ודאיגום [יח] איגומי פסול ורמינהו [ל]פרה [מ]שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמה זעירי מעילוי [יט] זכרות:

מתני'

דחזיין למעלה. שעומדות במקומן כסדר אבל כל שעה רואות למעלה: **דקיימן למעלה.** בגובה המצח שלא כשאר בני אדם: **וקיימן כסדרן.** כלומר [כ] והיינו[מ] עומדות במקומן כסדר אבל רואה את החדר ואת העלייה (ד) שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה: **בעינו.** תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין: **איש עור.** מריבויא דאיש: **עור.** משמע שניטלו עיניו וליתנהו כלל: **מחסורייתא.** שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת: **דק.** טייל"א מחסרת המראה ואינו ניטל [כא]: **מבלבליתא.** לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור[ע] ואינו מקצר[פ] המראית כלל: **משונייתא.** שמשונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה כאחת: **כהיותא.** דאינו רואה [כב]: **אתיא מאיש.** [כג] דהני חורוור והמים הקבועין כהיותא נינהו ומפיק להו תנא דברייתא מאיש: **סכי שמש סני רב יוסף סני שמש.** ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם: **חד מדידהו וחד מדידן.** שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת שלי. רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות: **שכבנא.** שגביניו ארוכין ושוכבין על עיניו: **תרוטות.** עגולות: **ולירניות.** עגולות יותר מתרוטות: **דומעות.** מעט: **דולפות.** יותר מדומעות: **טורדות.** יותר מדולפות כמו (משלי כז) דלף טורד: **תנא אף הזדיין ולופיין והתומיין.** הוי מום דמזורדן עיניו [כד]: **והא גבי מומין סני להו.** דהאי תומיין מי הוי מום והא לא פסיל ליה מתני' אלא משום מראית העין: **אישתייר גרדומי.** שרשין לא הוי מום אלא משום מראית העין: **מתני' מאבריו.** כגון ידיו ורגליו ושוקיו: [כה] **לימם לימע.** [כו] במתני' מפרש לה: **לספוג.** שכוולות וסתומות: **גמ' עשר אמות.** קס"ד באמה שלו: **בעל מום.** דגופו גדול מזרועותיו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו: **באמה של [כז] קדש קאמינא.** דהיינו עשר אמה באמה של [כח] קדשים דאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה. והא דאמרן בפירקא דלעיל (דף מ.) אחת יתירה על של משה חצי אצבע לאו בשל משה ממש קאמר דודאי של משה היתה יתירה מאד [כט] על אותה של קדש שתיקן משה: **כאצבע קטנה.** אם חוטמו גדול לפי שאר [ל] אברין יותר מדאי כשיעור רוחב אצבע קטנה הוי מום היכי[צ] משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם הארוכין כגופן כמוהו: **חזיזא**[לא]. אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה: **במקדש.** דלא הוי מום: **והאמה והלימס והלמע.** ומתני' דחשיב להו (כאדם מומין)[פ] קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן: **זכרותן.** היינו עצם המתוך בתוך הקרניים: זכרות הטלפיים היינו עצם שבתוך הטלפיים דזו היא כף הרגל: **ואין נפדין עליהם.** אם בהמת שאר קדשים [לב] שאינה בכור אינה נפדית בכך דלא הוי מום גמיר אלא לאיפסולי: **ונפדים עליהן.** וקשיא לרב חסדא דאמר אין נפדין [לג]: **בריישא דקסני** [לד] **כדעקור איעקורי.** קרניים ושרשי הזכרות ונראית גומא כרגם: **רב חסדא דאיגום איגומי.** נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארו: **ודאיגום איגומי.** מי סייך בה אפילו פסלות: **פרה.** אדומה: **יגוד.** יחתוך כמו (דניאל ד) גודו אילנא: **תרגמה זעירי.** הא [ל][דקתני] יחתוך מעילווי זכרותייהו שיש בגודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השמרות אין מגיע עד מקום הזכרות יחתוך אבל יותר מכאן [לה] פסולה:

מתני'

מחוי רב הונא חד [לו] מדידהו. [ק]פירוש רב יהודה שהיה לפניו פי' בקונט' שהיו עיניו משונות ולא פירש במה היו משונות ור"ת מפרש דרב יהודה אריך בדורו הוה דאמר בפרק המפלת (נדה דף כד:) ורב הונא איניש גוצא הוה כדאי' [לז] במסכת [ר]תעניות פרקא דחסידים ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כ"כ אשל סתם בני אדם אבל אשל רב יהודה היו נכרות שהיו גדולות הרבה ולכך הקפיד רב יהודה והיינו שינוי דעינו אחת גדולה ואחת קטנה ואע"ג דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אהרן: **עיניו** תרוטות. פי' בקונטרס עגולות כמו כי תרוטה בסנהדרין (דף [ש]קו) גבי לבנה ולירליות פירש בקונט' עגולות יותר מתרוטות ותימה כיון דתנא קילתא כ"ש חמירתא וכענין זה קשה גבי דתנא דומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות ושמא איצטריך למיתני כולהו לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא אלא משום דאין שוה בזרעו של אהרן:

מסורת הש"ס

א) נ"ק, ב) נ"ל מאי, ג) [שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח פ"ה פותח וסוגר עיניו ואינו דומה אלא כטורדה. ערוך ערך טרד], ד) נ"ל הוזיר נ"ק, ה) [לעיל מ:], ו) [שבת לג. נדרים לח.], ז) [סוטה יג:], ח) [עי' ילקוט פ' תרומה רמז שעב שמביא את באמה של קדש קאמרו], ט) גי' נ"ק הצומם וכן בסמוך, י) [לפתיים תוס' שבת לג. ד"ה אמר ר"ן וכו' דלאמימר הוה זמן הרבה אחר רבא ולפ"ב היאך אפשר דר"ח רבו של רבא יאמר דבר בשם אמימר ועי"ב נראה גרסתו של הרא"ש אר"ח אמר אמימר ויש נכונה], כ) [תוספתא דפרה פ"ב ה"א], ל) פרה פ"ב מ"ב, מ) נ"א עינים נ"ק, נ) [לעיל לח.], ס) נ"ל מחסר נ"ק, ע) ויוכי נ"ק, פ) נ"ל מומין כאדם, צ) נ"ק, ק) גי' נ"ק פי' בקונטרס רב יהודה שהיה לפניו והיו עיניו כו', ר) במס' מגילה פ"ב דף כז ע"ב והיו עיניו קטנות נכרות משל סתם נ"ק, ש) [נ"ל מג. אבל לפנינו ליתא כי נפיל].

תורה אור השלם

1. או גבן או דק או תבלל בעינו או גרב או ילפת או מרוח אשך: ויקרא כא כ
2. כי כל איש אשר בו מום לא יקרב איש עור או פסח או חרם או שרוע: ויקרא כא יח
3. ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה כאשר צוה יי את משה: שמות מ יט
4. עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: שמות כו טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה הצמם והצמע איזהו צמע שאזניו קטנות והצמם שאזניו כו"ל ותיבת כל נמחק: (ב) שם והתחתונה עודפת: (ג) גמ' שהן כמומין ואינן כמומין כצ"ל ואות כי נמחק: (ד) רש"י ד"ה וקיימן וכו' ואת העלייה כאחת שעינו:

לעזי רש"י

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

רבינו גרשום

אע"ג שאינו שוקע כ"כ שיכול לכחול ב' עיניו כאחת אלא פחות שוקע הוי מום. וקיימן כסידרייהו דחזי משתיהן במקום אחד: בעינו. דכתיב או תבלול בעינו: דליתנהו כלל. לעיניה: אבל מחסורייתא. שנפחת קצת ממראות עיניו כתב רחמנא דק והיינו מחסוריתא אבל מבלבליתא לא. שמבולבל לבן בשחור: אבל משניותא. שמשונה מראה עיניו: כהיותא. שאינו רואה כלל: סכי שמש. תני רב יוסף היינו סני שמש שאינו יכול להסתכל בשמש: זגדים מחוי רב הונא חדא מדידן וחדא מדידהו. היינו שעינו אחת בריאה דומה לשלנו והאחרת דומה לאותן שעיניהם משונות: ואיקפד רב יהודה. מפני שהוא היה כן. וגרס שכביא הצירי: תרוטות. עגולות: צירניות. שעגול אותו מקום שהעין מונח בו: דולפות. יותר מדומעות: טורדות. שדולפות בלא הפסק, ואיכא דאמרי טורדות שאין יכול לעצום עיניו אלא בטורח גדול למיה. זוור דמזורן עיניה. מטמרין עיניו: לופין. דנפיש דפי שרשי עיניו גדולות: והתימין שתמו זיפין. דלית ביה ריסי עינים כלל:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה ד:
יב ב מיי' שם הלכה ו:
יג ג מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ג סמג עשין קלא טוש"ד סימן סט:
יד ד מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יד:
טו ה מיי' שם הל' ז:
טז ו מיי' שם הלכה ג:
יז ז מיי' שם הלכה ח:
יח ח מיי' שם הל' יו:
יט ט י מיי' פ"ב מהל' איסורי מזבח הל' ד טור שם:
כ כ מיי' פ"א מהלכות פרה הלכה ה:

שיטה מקובצת

א) למטה דחזי עינו: ב) אומר כי רואה: ג) זגדום שגביניו אחד: ד) הצירן תנא עיניו: ה) והלופין החימין זויר דמזורי תי' והתמיר נמחק: ו) זיפיה תומיין שתמו זיפיו והני גבי מומין תני להו: ז) מאבריו הצמם והצמע ס"א הצימח והצמע: ח) מום ושנשרו שיניו: ט) שימי את באמה של קדש קאמינא: י) הצימם. ס"א הצימח והצמע תנא אף הצימם לא הוו ידעי רבנן מאי הצימח כו' וכן גירסת הרגמ"ה: יא) מאן בעי צימח: יב) חזיזא הוזיא אמר רב: יג) והצימם והצמע: יד) אמר אבימי נטלו קרנים וזכרותן: טו) ואין נפדית עליהן: טז) עמהן פסולה ונפדית עליהן: יז) עמהן פסולה ונפדית עליהן: יח) ודאיגום איגומא מי פסלא ורמינהו: יט) מעילוי זכרותיהו: כ) כלומר ואינן עומדות: כא) ניטל כולו הס"ד: כב) רואה כלל הס"ד: כג) מאיש דקתני חורוור והמים הקבועין וכהיותא דהני חוורור נינהו: כד) עיניו שאינו יכול לנוח אלא משוטטות ע"כ ל"א דעמיק ופתח כל שעה הס"ד ומה"ד דנפישין זיפיה שארוכין שערות שבבת עינו הס"ד ומה"ד תמי שאין לו שיער בבת עינו: כה) מה"ד הצימם והצימע ה"ג: כו) תיבות במתני' מפרש לה נמחק: כז) של קודש: כח) של קודש: כט) היתה גדולה מאד אלא על: ל) שאר אבריו יותר: לא) חזיזא הוזיא אזניו: לב) קדשים היא שאינה: לג) אין נפדית הס"ד: לד) בדעיקור איעקורי הקרניים כו' דרב חסדא: לה) מכאן מפסלה הס"ד: לו) חד מדידן פי' ר"י שהיה יושב לפניו: לז) בראיתא בפרק בני העיר ואע"פ שהיה איניש גוצא לא היה:

רבינו גרשום (המשך)

לא קשיא. הני דמוסיף תנא ברא הא דאישתייר גרדומי כלומר אע"ג דנשתיירו עיקרו פוסל: והא. דמתניתין דלא אישתיור מגרדומי כלל: שימי באמה של קודש קאמינא. דהוה משה רבנו י' אמות באמותיו שלו לא היה אלא ג' אמות שלו כדרך כל אדם שגבוה ג' אמות שלו: תנא עד כעובי אצבע קטנה. הא קטן או גדול הוי מום: דומות לספוג מקובצות ביחד: גדיא חזיזא. שאזניו תלויות לו למטה: וזכרותן עמהם. העצם שבפנים פסולה להקרבה: הא דאיגום איגומי. דנשתייר מקצת מזכרותן אין נפדית עליהן: פרה אדומה שקרניה שחורות בראשו יגוד במגרה אותו שחור ותהיה כשרה קסבר אף על גב דחתך מזכרותן: לא תרגמא זעירי מעילוי דכרותיהו חתך ולא איפסלה: